

Ущо я вірю, то це в бізнес-консультантів і в те, що в них буває саторі. Подивишся на такого — Боже ж мій, ну яке там саторі. А він візьме і, сумно змахнувши віями за окулярами, видасть те, чого не подужав би й ексцентричний візіонер. Він може тобі сказати, хто ти є насправді.

Я не знаю, як ставляться бізнес-консультанти до того, що їх отак накриває. Можливо, вони схильні сприймати це як форс-мажор. Бо я не запитую. Я слухаю, я майже не дихаю.

Не знаю, за що їм це.

[2009, березень]

Елайджа Мельник, 36-річний бізнес-консультант, не дуже любив Київ. Уперше він потрапив сюди в середині 1990-х. Тоді така подорож була сумішшю крутизни та лузерства: країна з-поза колишньої залізної завіси була достатньо небезпечною, достатньо бідною та достатньо екзотичною, аби вважатися серйозним випробуванням після університетського кампуса та корисним рядком у резюме. З іншого боку, волонтерство у країні небезпечній, але не надто перспективній, бідній, але не надто динамічній, некомфортній, але таки не надто екзотичній, могло бути просто витраченим часом, якщо вона невдовзі стане ще одним світовим задуп'ям, нічим, крім стихійних лих, світові не відомим. Він проводив тренінги з готельного та ресторанного бізнесу переважно з неуважними, зле вдягненими людьми, які дуже погано сприймали концепти клієнтоорієнтованості, залипали, коли Елайджа намагався спонукати їх до обговорення поняття «хороший сервіс», а коли щось таки обговорювали, постійно один одного перебивали.

Тепер його запрошували за гроші, й доволі непогані гроші.

Київ став людянішим. Групки підлітків — великою мірою схожими на своїх ровесників у Штатах, хоча добра половина дівчат усе ще вдягалася дуже виключно.

Поки його таксі стояло на світлофорі, Елайджа поліз по гаманець, а коли, відрахувавши кілька купюр, підняв очі, побачив перед собою білборд.

Він вийшов з авто й ще хвилин десять стояв, спостерігаючи, як шурхотять вертикальні смужки, змінюючи зображення: турів до Єгипту, концерту на підтримку пивного бренду та розважального телеканалу, точніше, обличчя розважального телеканалу.

Це було знайоме обличчя.

Не те щоби він не знав. Він знав, що з нею відбулося за той час, знав усе, що йому міг про це сказати *Google*.

Просто тепер він зрозумів, як це обличчя знову стає частиною його життя.

[1996]

Від осені 1996 року Елайджа Мельник жив у Львові. Від понеділка до п'ятниці він переважно працював в офісі навпроти Львівської облдержадміністрації, правлячи, а частіше — скажімо відверто — переписуючи бізнес-плани, періодично проводив тренінги для готельних менеджерів та директорів ресторанів, а по суботах інколи виїжджав за місто — «у райони», як це тут називалося, навчати найпросунутіших фермерів.

Фонд, який відрядив Елайджу до Львова, винаймав для нього помешкання на одній із старих магістральних вулиць — Личаківській, у будинку, який місцеві мешканці називали «хрущовкою». І хоча сусіди пояснили Елайджі, що їхня «хрущовка» має покращене планування й розташована у престижному районі, він таки був трохи розчарований, що йому не вдалося поселитися в сецесійній кам'яниці ближче до центру. У сецесійній кам'яниці ближче до центру, у помешканні зі стінами чотириметрової висоти, жив керівник його проекту. Правда, на думку сусідів Елайджиного шефа, життя обдарувало того в зовсім інший спосіб: у його помешканні був «євроремонт». Так тут у ті часи називали практично будь-яке оздоблення квартири, більш чи менш охайно виконане не за допомогою радянських шпалер, а за допомогою білої акрилової польської фарби та поль-

ської ж керамічної плитки яскравих кольорів (замість мертвого кольору плитки радянської).

З іншого боку, Елайджа мав приємність щоранку і майже щовечора, якщо був у відповідному настрої, їздити на роботу і додому трамваем. Коли він виходив із дому достатньо рано, аби не перетнутися з потоком студентів університету, які їхали на пари з гуртожитків, це було навіть комфортно.

До його послуг були Галицький та Винницький ринки, де він любив сам купувати дешеву польську каву *Fort*, яка нагадувала йому американську, морожену рибу під назвою «хек» і дивний, дуже солений сир, щось посередині між твердим сиром та бринзою. Загалом, йому готувала їжу старша жіночка, яка за професією була *babushka* — цим терміном усі його знайомі експати називали місцевих старших жінок, які за сміховинні гроші забезпечували їх свіжою, смачною, хоча й трохи зажирною їжею. *Babushka* була надзвичайно зворушена українським корінням Елайджи, його акцентом та обізнаністю з народними піснями.

По прибутті до Львова керівник його проекту та знайомі американці й голандці пояснили Елайджі кілька засадничих речей щодо облаштування їхнього життя в Україні. Найважливішими пунктами були побутова інфраструктура й жінки.

Побутова інфраструктура того року наближалася до повного пиздеця. Вечорами нерідко вимикали на кілька годин електрику, і цілі райони занурювались у темряву. В помешканні Елайджи було цілодобове водопостачання, але таким привілеєм користувалися лише кілька відсотків мешканців міста. Будь-яка аварія у квартирі перетворювалася на окремий проект, оскільки матеріали треба було шукати, а майстри із *ЖЕКів* — муніципаль-

них установ, які мали доглядати за будинками — часто відмовлялися від роботи, посилаючись на те чи інше релігійне свято. Кількість релігійних свят була однією з улюблених тем нарікань і довгих промов керівника Елайджи: «Як ця країна може колись вийти з кризи, якщо вони півроку відпочивають?!» Потім керівник обов'язково перераховував, скільки годин на тиждень працюють його друзі та родичі в Америці і скільки років вони не їздили у відпустки, аби згодом перейти до ще улюбленішої своєї теми продуктивності місцевих працівників.

Настанови щодо жінок були суперечливими. З одного боку, усі його знайомі *Westerners* любили розповідати про красу та доступність місцевих молодих жінок. З іншого, вони ж попереджали, що усі ці жінки тільки й мріють одружитися з іноземцем і готові заради цього на все. Україна, мовляв — ідеальне місце для тих, хто вирішив *settle down*, адже українські жінки ще не перейняті ідеями емансипації, і кожна з них із задоволенням стане домогосподаркою та народжуватиме дітей. Вони всі добре готують, невимогливі, й навіть ті, хто працює, виконують усю хатню роботу. Але треба зважати на місцевий звичай одружуватися у дуже молодому віці, тому іноді буває важко пояснити, що чоловік у 23 роки може виявитися не готовим до серйозних стосунків. Декотрі із *Westerners* навіть розповідали, що батьки дівчат самі пропонували їм своїх доньок під час першого знайомства — аби лише дитина виїхала з країни.

Елайджа переконався у правдоподібності цих історій, коли почав їздити «у райони». Старші жінки не соромлячись підходили до нього, брали його лице в руки, посміхалися й через перекладача (Елайджа взагалі-то розумів, але вони наполягали на перекладі) говорили,

що він дуже симпатичний хлопець, і для нього є багато наречених у їхньому селі.

Елайджа пробув тут лише кілька місяців, випадково потрапив на кілька сільських весільних церемоній і встиг зрозуміти те, що до нього свого часу не доходило в Америці: чому для дівчат така важлива вся ця марнота — біла сукня, вельон, зачіска, дружки з букетами, кортеж, родичі до сьомого коліна. Ретельність, з якою місцеві мешканці — попри їхню бідність — ставилися до весіль, те, як навіть найменш заможні з них обов'язково записували церемонію на відео, те, як наречені намагалися повернути до дійства набагато більшу кількість глядачів, те, як просунутіша публіка маневрувала між напосіданнями дорогої родини (благословення батьків-ритуали-короваї-шлюб у церкві-що люди скажуть) та бажанням втриматися у цей нелегкий період при почутті гумору та ментальному здоров'ї, вбираючись у національні строї, а в пізніші роки перебування Елайджи — в одяг, стилізований під 30-ті (щоправда, жодній просунутій галицькій панянці не вистачило яєць завалити до «модної» церкви у центрі Львова з декадентським чорним макіяжем, мундштуком у зубах та короткій сукні, все було дуже пристойно, це ж *наші галицькі 30-ті*), запрошуючи рок-групи замість традиційних *лабухів*, намагаючись кількісно задавити орди прибулих родичів притомними друзями, конаючи у лобістській боротьбі за свого весільного старосту, тобто знайомого ведучого з FM-станції замість червоноградського вуйка молодого — все це врешті відкрило Елайджи суть весільного культу. «Це ж її останнє шоу!» — спалахнуло йому якогось суботнього полудня, коли він споглядав наречену з квітами на центральному проспекті міста, навіть не стільки її, як змиленого хлопаку з камерою — той скакав біля моло-

дої пари, не припиняючи розпихати святково вбраних мешканців «кљумби». «Коли ж її, бідачку, ще зніматиме камера, — подумав Елайджа, розглядаючи доволі свіжу молоду. — Найближчі кілька місяців минуть у звиканні до нового статусу, відвідинах родичів — старих і нових, перших сімейних шопінгах (хлібниця, прасувальна дошка, фіранки... міксери й сервізи надарували гості). А там, дивися, вже й декрет, западання в ритм спального району, телевізор, дні народження у чоловіка на роботі переростатимуть у тихий побутовий алкоголізм, сімейні свята ставатимуть усе важливішою, а згодом — єдиною розрадою. Далі — повернення на роботу, кава на роботі, відтак тепле, задушливе обговорювання чоловіків у жіночому колективі як єдина можлива пригода, телевізор, ритуальні сварки, ритуальні пікніки зі старими друзями, які тепер і справді старі, не зважаючи на свої 30, телевізор, серіали, фінита. І якщо в якомусь із її алкогольних дошлюбних вечорів і спалахувало щось на кшталт шансу зістрибнути, збочити, змінити, то тепер ця можливість догорає останнім вогнем, *сінім пламенем*, і вся ця їхня рідня радісно довкола того вогню скаче, немов кровожерні туземці довкола священного багаття, тішиться, що принесла своїм богам чергову жертву». Елайджа тут таки згадав переможний танець із макогоном якоїсь товстої тітки на сільському весіллі, це її щастя, нічний оргіастичний запал — мовляв, нашого полку прибуло, *welcome to the club!* — й утвердився у своїй теорії.

Новоприбулий колеґа Елайджи з голандського проекту якось за пивом довго обурювався: ці селяни витрачають страшні гроші на весілля, а потім бідкаються, що в них немає грошей на техніку. «Вони роблять весілля на 300 осіб, викидають половину того їдла свиням, а потім півжиття віддають борги! Якби вони стільки не

витрачали, тут би на полях їздила техніка не гірша, ніж у Голандії!» — підраховував Ян.

— Розумієш, — пояснював Елайджа, — весілля — це у них єдине безсумнівне досягнення. Тут же все можна купити: водійські права, університетський диплом, ступінь доктора наук, перемогу в конкурсі, посаду, державну і навіть церковну нагороду — тут можна купити. Мені якось провідничка в поїзді сказала, що заплатила за своє місце 300 доларів...

— А скільки ж у неї зарплата?

— Близько 50. Тому який сенс святкувати те, що може купити за гроші будь-який придурок? А шлюб, навіть якщо з розрахунку — це безсумнівне власне досягнення. Не кажучи вже про любов.

[2009, березень – 1996, грудень]

Цього разу Елайджа приїхав до Києва автом, і маршрут цього був доволі химерним: до Львова він прилетів із Відня, потім потягом дістався Франківська, звідтам автом до Тернополя, а з Тернополя до Києва.

Це — не рахуючи пригод.

Він був не з тих, хто завжди потрапляє в історії. Йому не заважав брак розуміння країни довкола: він жив у ній кілька років у значно похмуріші часи. Він був тут минулого року й освіжив досвід.

Сьогодні ж у Львові він просто вирішив посадити на потяг свого старого приятеля — художника Блюма. І щасливо посадив. А далі Елайджа піддався спонтанному бажанню привітатися зі знайомою у потязі, що стояв на тій самій платформі. Він міг присягнути, що бачив її у вікні. Поки він обшукував вагон, потяг рушив. Елайджа в якусь мить навіть думав смикнути за стоп-кран.